

**Анастасія
Кузнєцова**

**АБЕТКА
СУЧАСНОГО
ОСВІТЯНИНА**

Миколаїв
2022

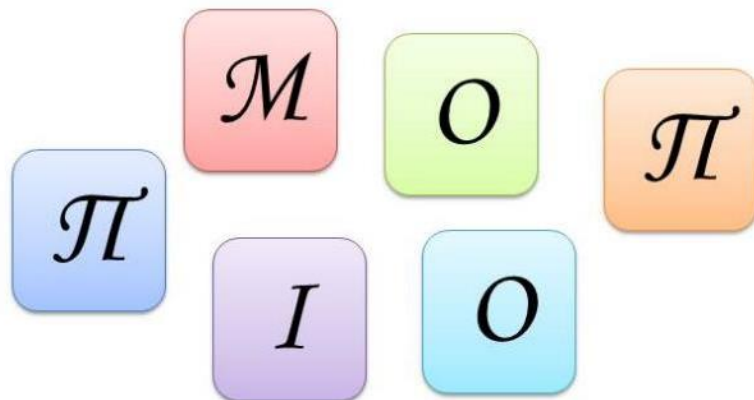
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Кафедра теорії й методики мовно-
літературної та художньо-естетичної освіти

Анастасія Кузнєцова

АБЕТКА СУЧАСНОГО ОСВІТЯНИНА

Навчальний посібник

м. Миколаїв

2022

Автор: *Кузнєцова А. М.*, старший викладач кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рецензенти: *Мхитарян О. Д.*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Ярошенко А. В., учитель української мови і літератури, заступник директора з навчально-виховної роботи Веснянського закладу загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів Веснянської сільської ради Миколаївського району Миколаївської області

Відповідальна за випуск: *Стойкова В. В.*, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Схвалено вченою радою Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 30 листопада 2021 року № 6.

У посібнику запропоновано візуалізований навчальний матеріал для розвитку й удосконалення мовленнєвої / державомовної компетентності освітян на всіх мовних рівнях: орфоепічному (акцентологічному), орфографічному (Український правопис–2019), лексичному, граматичному, стилістичному.

Абетка представлена чотирма буквами, що складають абрєвіатуру МОШПО й присвячена 80-річному ювілею Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

А. Кузнєцова. Абетка сучасного освітянина : навчальний посібник. – Миколаїв : ОШПО, 2022. – 52 с.

© Кафедра теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти

© Центр редакційно-видавничої діяльності

Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2022

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. М.....	5
3. О.....	15
4. І.....	23
5. П.....	30
6. П.....	37
7. О.....	45
8. Література.....	50

ПЕРЕДМОВА

Одним із першочергових завдань сучасного закладу освіти є створення якісного українськомовного середовища, що сприятиме розвитку мовленнєвої / державомовної компетентності всіх учасників освітнього процесу. Тож не залежно від фаху вчителя його мовлення має бути взірцевим – чітким, правильним, виразним, розмаїтим.

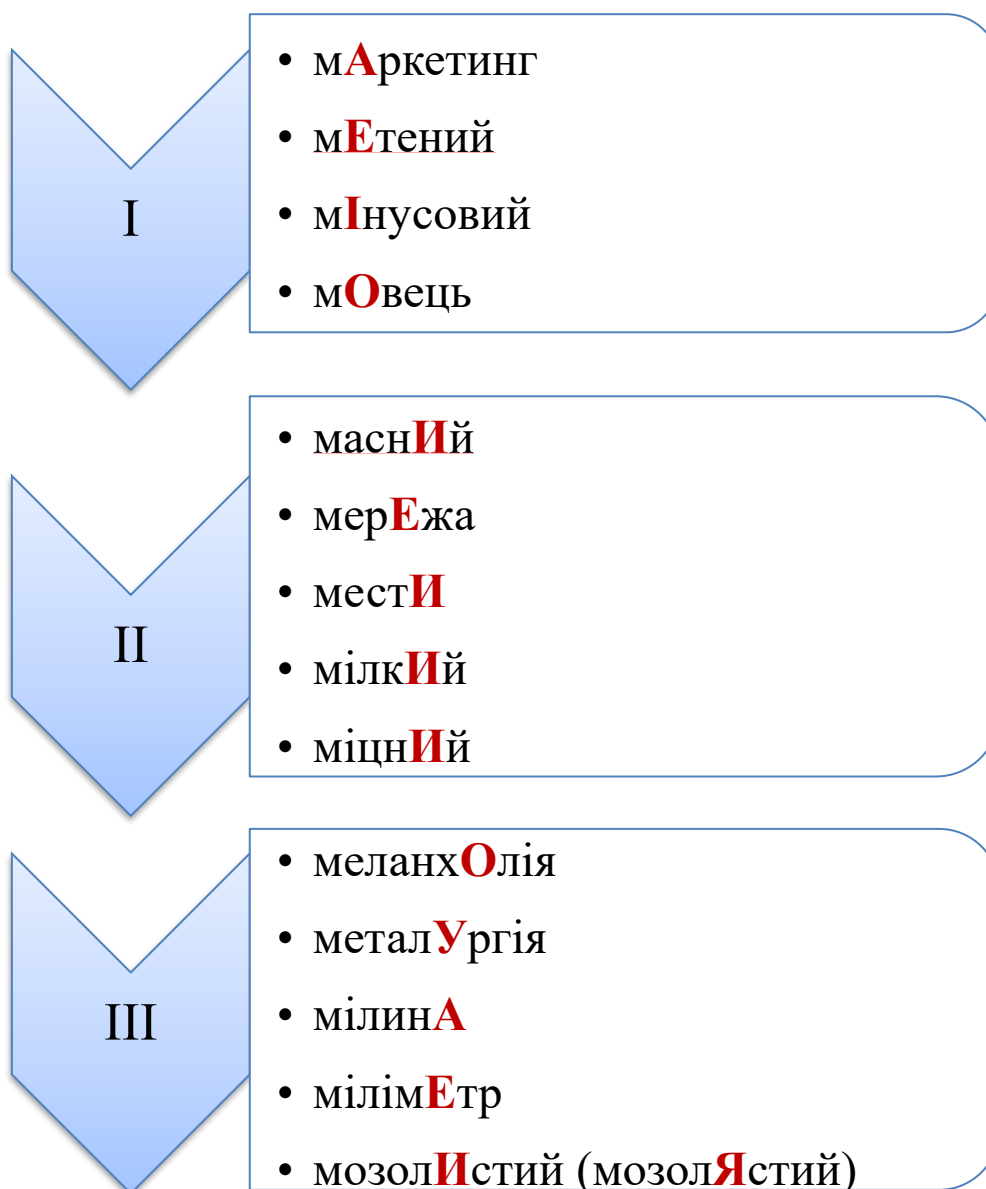
Запропонований навчальний посібник допоможе педагогам удосконалити ці ознаки на всіх мовних рівнях у сучасних формах візуалізації тексту. Лаконічні схеми, хмарки слів, таблиці, алгоритми, ілюстрації сприятимуть продуктивному засвоєнню нормативного наголошування фахової і загально педагогічної лексики, нововведень чинного правопису (2019), розрізненню паронімів, доречному використанню іншомовних слів й українських відповідників, правильних граматичних форм.

Кожний розділ «Абетки сучасного освітянина» представлений окремою буквою, на яку починаються всі лексеми-приклади, тож одна літера – перелік «проблемних» слів, часто вживаних педагогами.

Вибір букв (М, О, І, П, П, О) не випадковий: навчальний посібник присвячений 80-річному ювілею Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

М

Складні випадки наголошування

БЕЗ зміни лексичного значення:

м**А**бу**Т**ь, м**А**л**Я**р, мерзл**О**т**А**, м'язов**И**й

Розрізняємо значення слів (омонімів):

мАсниця

маснИця

мУзика
(мистецтво)

музИка
(людина)

магІстерський

магістЕрський

Правильно вимовляємо так:

- ✓ На мАсницю традиційно готують млинці з різною начинкою.
- ✓ Українські господині готували вершкове масло за допомогою маснИці.
- ✓ Безперечно, мУзика позитивно впливає на розвиток мозку.
- ✓ На свято запросили вправного музИку.
- ✓ Студенти пишуть магістЕрську роботу.
- ✓ Герой роману мав магІстерський титул.

Орфографічний режим: Український правопис–2019

Українська національна комісія з питань правопису своїм рішенням від 12 липня 2019 р. визначила Видавництво «Наукова думка» НАН України установою, яка уповноважена випустити у світ авторизоване видання Українського правопису в редакції 2019 р.

На вибір мовця:

- ✓ Міф і міт
- ✓ міфологія і мітологія
- ✓ міфологічний і мітологічний

Написання прислівників:

- мимоволі (ненароком, несвідомо);
- мимоїздом (проїжджаючи мимо, проїздом);
- мимохідь (проходячи мимо, між іншим);
- мимохіть (мимоволі);
- мало-помалу (поступово, потроху).

Уживання апострофа

Уживання розділових знаків

<i>Мабуть</i>	<i>Можливо</i>	<i>Майже</i>
вставне слово	залежно від контексту	НЕ є вставним словом
↓	↓	↓
виділяємо комою (комами)	виділяємо / не виділяємо	НЕ виділяємо комою (комами)
<i>Мабуть</i> , напишу твір. Напишу, <i>мабуть</i> , твір. Напишу твір, <i>мабуть</i> .	<i>Можливо</i> , напишу твір. Написати твір <i>можливо</i> : варто зосередитися.	<i>Майже</i> написала твір. Написала <i>майже</i> твір.

Лексичні складнощі

Підступні пароніми:

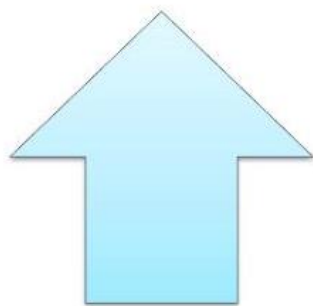

мистецтво, твір, інструмент,
гурток, конкурс, освіта, уподобання

Музикальна
дитина, особистість, сім'я,
нація, слух, голос, душа, мова

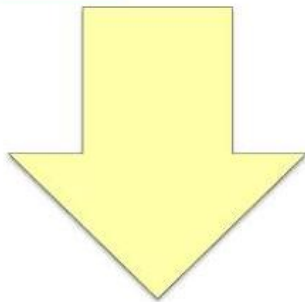
<i>Мовний</i>	<i>Мовленнєвий</i>
СТОСОВНО МОВИ	СТОСОВНО МОВЛЕННЯ
норма, правило, знак, одиниця, явище, аналіз, надбання	фактор, риса, процес, відмінність, практика, розвиток
процес, помилка	

Мелодичний

(стосовно мелодики):

засоби, ознаки, багатство,
манера, основа

Мелодійний

(стосовно мелодії):

вірш, пісня, голос,
мова, вальс

Правильно вживаємо так:

- ✓ У музичній школі Ігор розвиває музикальний голос.
- ✓ Знання мовної норми лежить в основі мовленнєвої практики.
- ✓ Мелодичні засоби української мови дозволяють називати її мелодійною.

Лексика за походженням

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.
Максим Рильський*

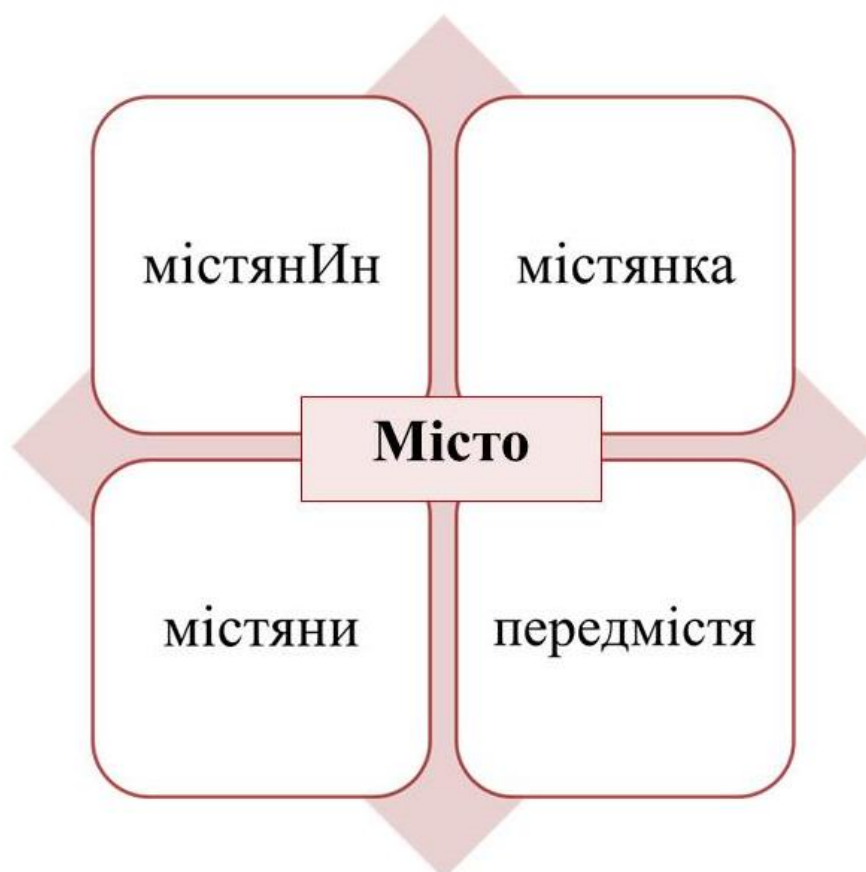
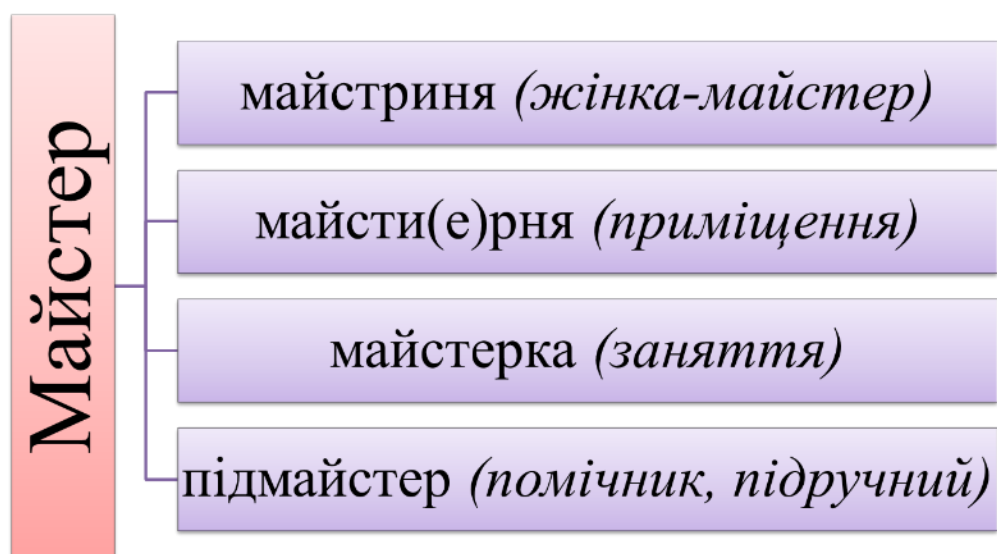
<i>Іншомовне слово</i>	<i>Український відповідник</i>
ментор	навчитель
модератор	ладник, упорядник, угамовник
місія	призначення, обов'язок, доручення
майстер-клас	майстерка, вишкіл
модерний	новітній, найсучасніший
мікроблогинг	малОпис
мастхев	ПОтріб, нАдоба, необхІд
мастрід	варточит, читатимус

За матеріалами <https://slovotvir.org.ua/>

Увага! Топова вакансія!
ГО «*МоваКалинова*» шукає
ментора-модератора з місією
організації модерних майстер-
класів про мікроблогинг як
мастхев XXI століття.

Український словотвір

Городянин – від застарілого *город*

Фемінітиви:

АЛЕ: пані мер, а не мерка, мериха, меркиня, мержеса

Звертаємося правильно

Кличний відмінок:

Максиме Михайловичу

Маріє Михайлівно

пане Михайле

пані Мілано

пане Максимчук /-у

пані Максимчук

Михайлику

Марієчко

Мішо

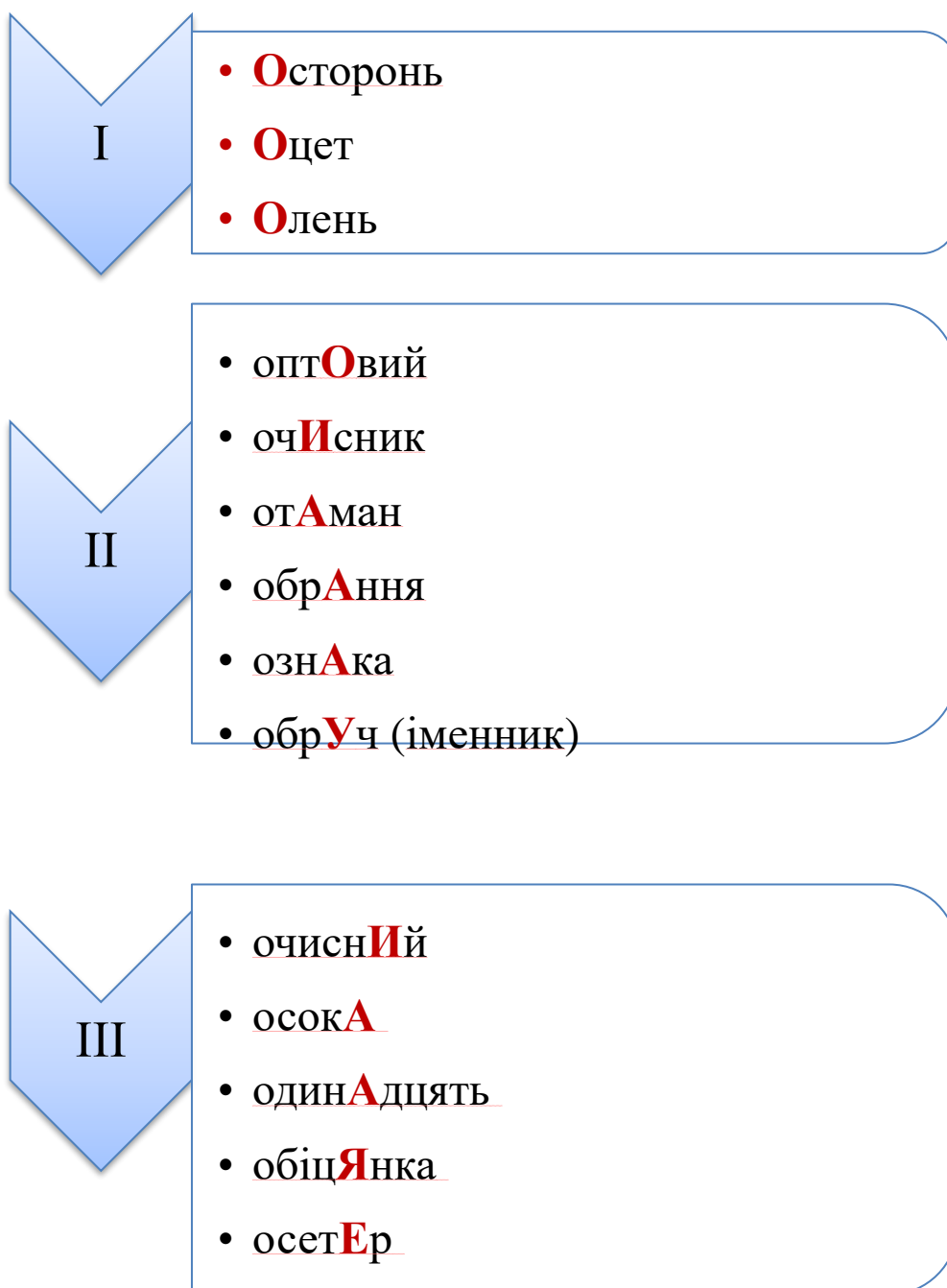
Машо

Мішелю

Мішеле

О

Складні випадки наголошування

БЕЗ зміни лексичного значення:

ОгрІх

Розрізняємо значення слів (омонімів):

об'єдн**А**ння
(дія, процес)

об'єдн**Є**нання
(результат)

Осад

ос**А**д
(садиба, двір, поверх)

Образи

обрАзи

образИ

Правильно вимовляємо так:

- ✓ Об'єднання в групі – важливий етап тренінгового заняття.
- ✓ На методичному об'єднанні обговорили модельні навчальні програми для 5–6 класів.
- ✓ На уроці хімії спостерігали, як утворюється осад.
- ✓ У центрі полотна бачимо середньовічний осад.
- ✓ Автор майстерно створив Образи мужніх козаків.
- ✓ Не тримай обрАзи: це шкодить здоров'ю.
- ✓ Майстриня вишиває бісером образИ.

Орфографічний режим: Український правопис–2019

Орфо = орто

- ✓ Орфографія й ортографія
- ✓ орфограма й ортограма
- ✓ орфоепія й ортоепія
- ✓ орфоепічний та ортоепічний

АЛЕ не навпаки:

ортодонтія, а не орфодонтія

ортопедія, а не орфопедія

ортодоксальний, а не орфодоксальний

ортоклаз (мінерал), а не орфоклаз

ортофосфатний (хім.), а не орфофосфатний

Орфографічна
(ортографічна)
норма

§ 8. Орфограма (ортограма).
Орфографічна (ортографічна) помилка.
Принципи української орфографії

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Повторення вивченого

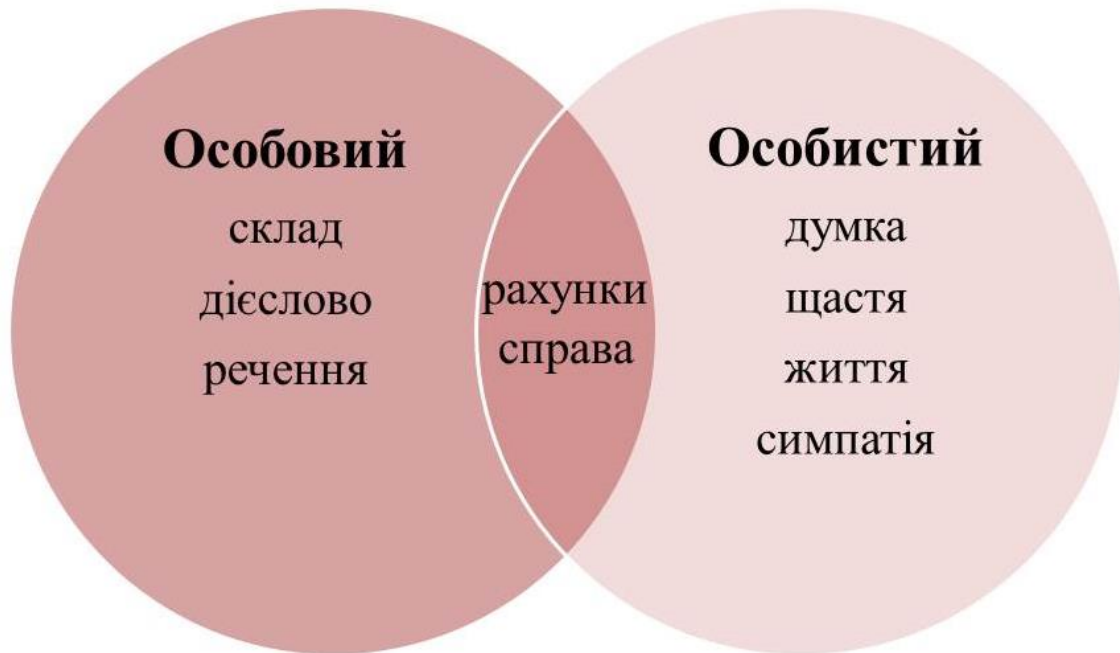
Орфографія (ортографія) — розділ мовознавства, що встановлює та вивчає правила передання звукового мовлення на письмі. Як і кожний розділ мовознавства, орфографія оперує певними термінами. Такими є: орфограма, орфографічне правило, орфографічні норми, принципи орфографії.

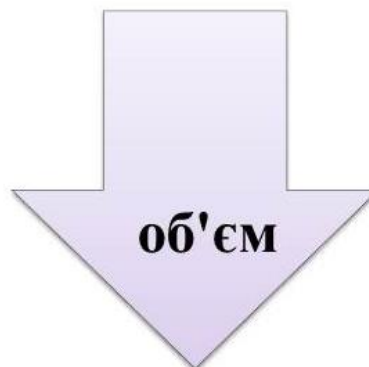
Орфограма, або ортограма, — це орфографічно правильне написання, яке обирається з кількох можливих. Орфограма є однією з основних одиниць орфографії, що забезпечують її теоретичне та практичне вивчення. Кількість орфограм визначається кількістю орфографічних правил. [Вікіпедія](#)

Лексичні складнощі

Підступні пароніми:

знань,
інформації,
виробництва,
роботи, книги

посудини,
приміщення,
тіла, рідини,
повітря

кріп

окріп

Правильно вживаємо так:

- ✓ Пишу твір про *особисте* щастя, використовуючи *особові* дієслова.
- ✓ Маю опрацювати чималий *обсяг* інформації про визначення *об'єму* рідини.
- ✓ За рецептом, *кріп* заливають *окропом*.
- ✓ У класі 10 *осіб*, двоє з яких творчі *особистості*.

Лексика за походженням

*І чужого научайтесь,
І свого не цурайтесь
Тарас Шевченко*

<i>Іншомовне слово</i>	<i>Український відповідник</i>
ОК, окей	добре, гаразд
овердрафт	понадкошт, пересяг
онлайн	наживо, прилучно, умережно
олінклюзив	усеохопно, усевраховно
органайзер	планівник, упорядник
омбудсмен	обстоювач, відстоювач
омбре	відтінкування
олдскул	старошка

За матеріалами <https://slovotvir.org.ua/>

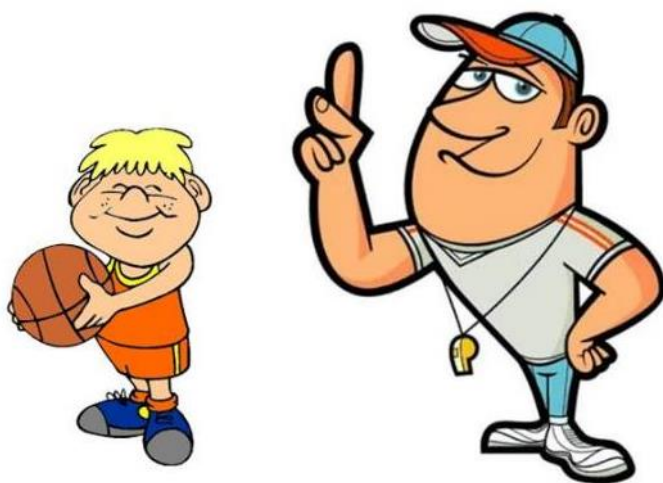

Граматичні норми сучасної української мови

Наказовий спосіб I особи множини (ми)

Кличний відмінок (звертання):

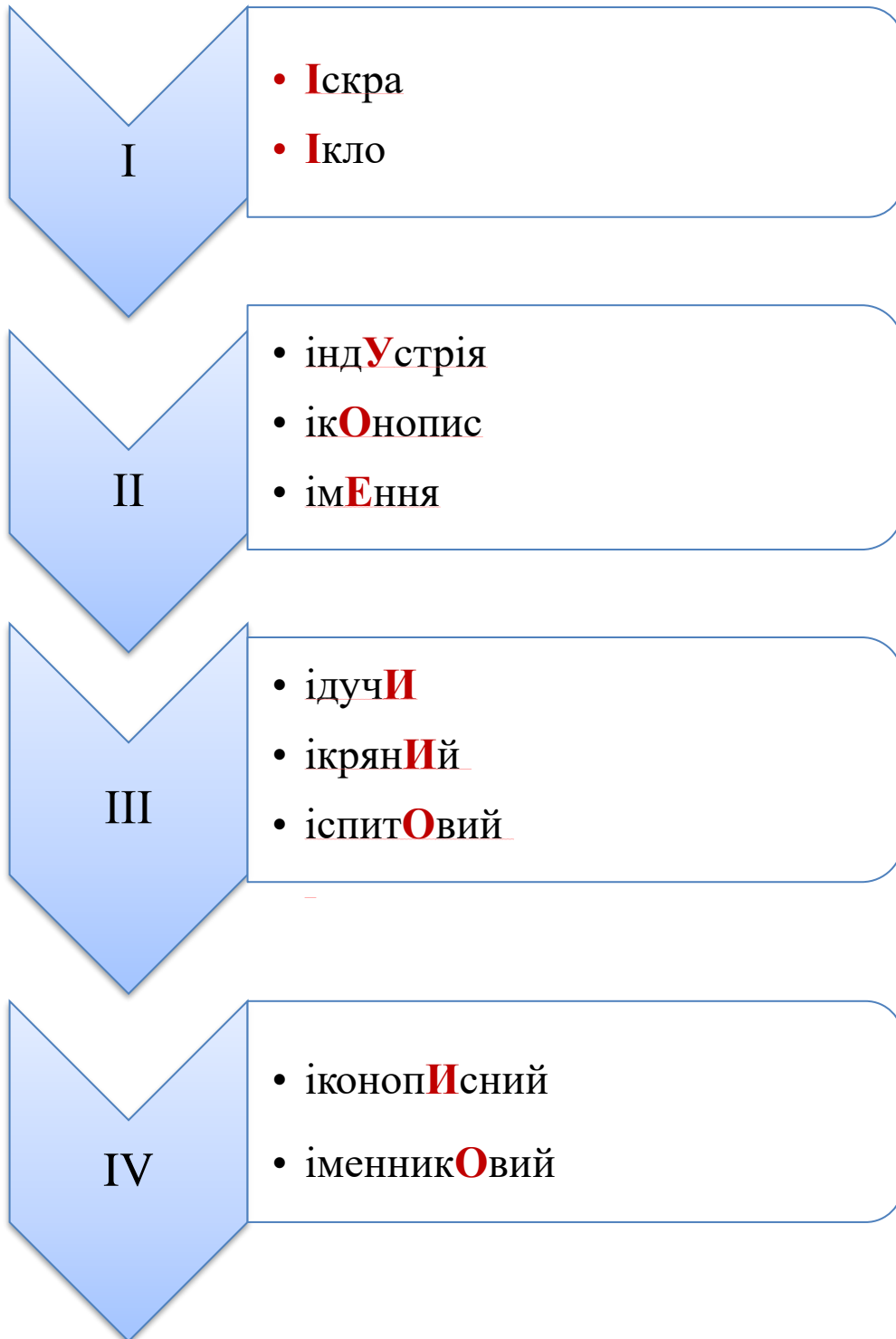

Олегу = Олеже

- Олеже, уперед! Я в тебе вірю!
- Дякую, Олегу Івановичу!

I

Складні випадки наголошування

Розрізняємо значення слів (омонімів):

Ірис

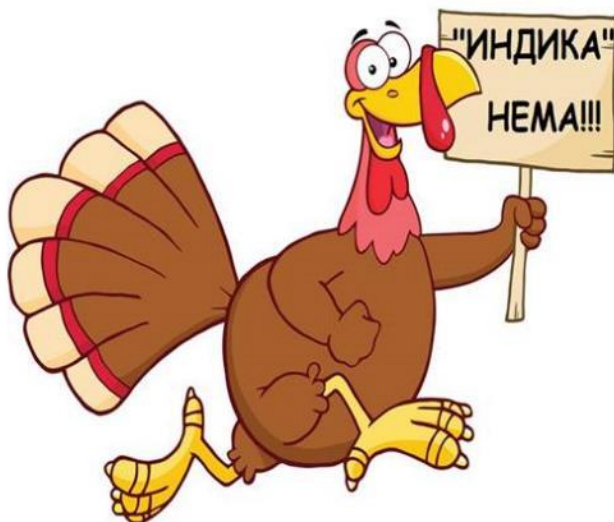

і**рИ**с

Правильно вимовляємо так:

- ✓ Мої улюблені квіти – Іриси.
- ✓ Цукерки нашого дитинства – і**рИ**си.

Орфографічний режим: Український правопис–2019

індик
індичка
індича
індиченя
індичий
по-індичому

- ✓ і**р**ій = **и**рій (вирій)
- ✓ і**р**од = **и**род (жорстока людина), АЛЕ І**р**од (цар)

інтернет-послуга
 інтернет-сторінка
 інтернет-джерело
 інтернет-адреса

АЛЕ

послуга в інтернеті
 сторінка в інтернеті
 джерело з інтернету
 джерело в інтернеті
 адреса в інтернеті

Н. в. – *Ігор*

Р. в. – *Ігоря*

Д. в. – *Ігорю, Ігореві*

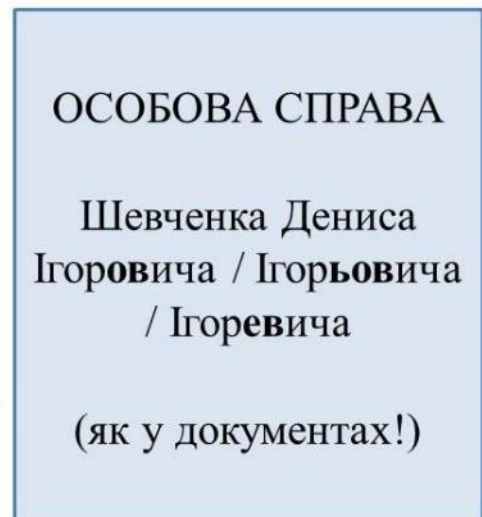
З. в. – *Ігоря*

О. в. – *Ігорем*

М. в. – *на / в Ігорю, Ігореві, Ігорі*

К. в. – *Ігорю*

По батькові – *Ігорьович, Ігорівна*

Лексичні складнощі

Підступні пароніми:

Іноземний

(інститут, флот)

Іншомовний

(словник, видання)

Іномовний

(населення, культура)

Інакомовний

(алегоричний)

**Інформа-
тивний**

наповнений
інформацією
*(виклад, характер,
функція)*

**Інформа-
ційний**

який містить,
опрацьовує, видає
інформацію
*(матеріал, новини,
служба)*

Правильно вживаємо так:

- ✓ В *іншомовному* виданні опрацювали *інформаційний* матеріал про *інструкційні* вимоги щодо *ілюстрування* сучасних підручників.
- ✓ *Ілюстрації* унаочнили *інструктивну* нараду.

Лексика за походженням

Бринить-співає наша мова, чарує, тішить і п'янить.

Олександр Олесь

<i>Іншомовне слово</i>	<i>Український відповідник</i>
інтернет	усемережжя, міжмерЕжа
інновація	нововведення, новацтво
іміджмейкер	образотворець
імплементація	упровадження
івент-менеджер	подіяр, дійснИк
інклюзія	залучуваність, охопність, включеність
інфографіка	унаочнення, письмОрис
інтерфейс	оболонка

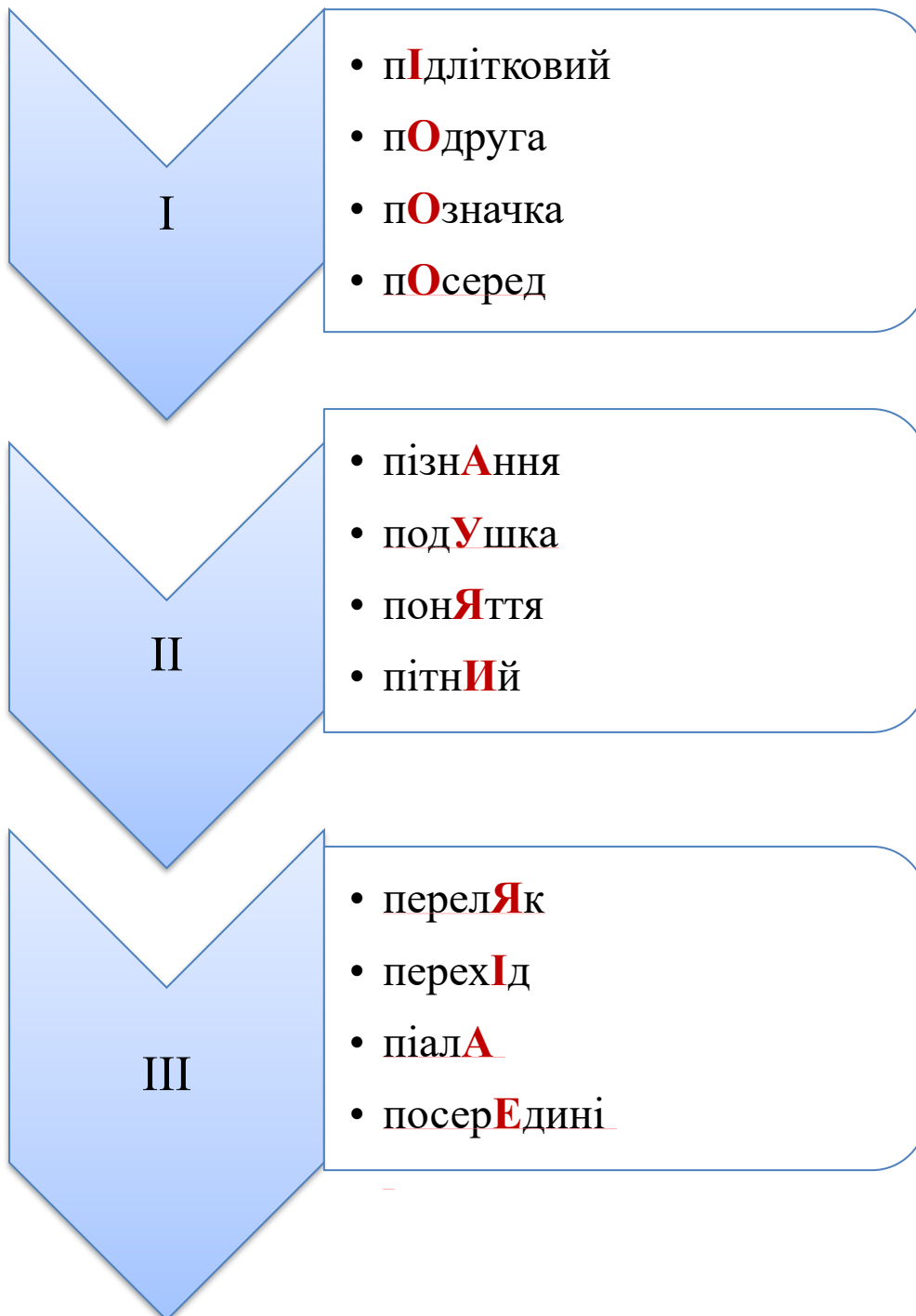
За матеріалами <https://slovotvir.org.ua/>

- Креативлю інноваційну інфографіку про імплементацію івент-менеджменту й іміджмейкерства...
- Українською, будь ласка.

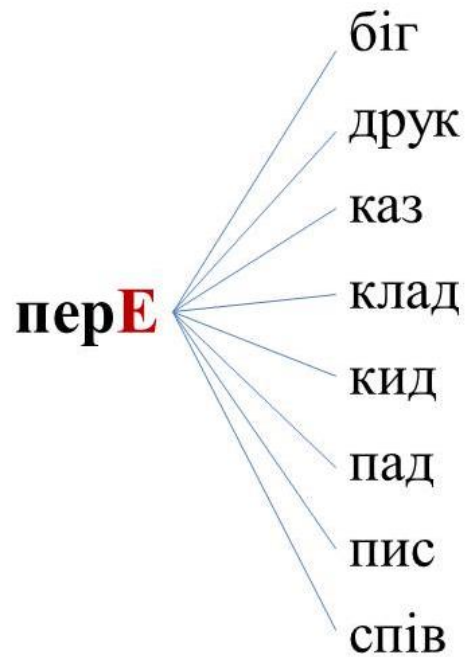

П

Складні випадки наголошування

Віддієсловні іменники:

БЕЗ зміни лексичного значення:

- ✓ **пОмИ**лка, але помилк**И** (множина)
- ✓ п**Е**рв**І**сний, перв**О**цв**І**т
- ✓ пер**Е**в**І**рка, перев**І**рн**И**й
- ✓ перев**І**зн**И**к, пер**Е**г**У**к

пальт**О**

пальт**Е**чк**О**

пальт**А** (множ.)

2, 3, 4 пальт**А**

Орфографічний режим: Український правопис–2019

Числівник ПІВ

Правильно пишемо так:

- ✓ За *пів* уроку виконали п'ять вправ.
- ✓ *Пів* Миколаєва зібралось біля головної ялинки міста.

Написання окремих слів визначаємо за контекстом:

Не бачив ні зірок, ні **півмісяця**.

НВ!

Не бачив тебе **пів місяця**.
(15 днів)

Порівняйте:

природа <i>Півдня</i> України	екскурсія на <i>пів</i> дня
знайти площу <i>півкола</i>	пройти <i>пів</i> кола

Лексичні складнощі

Підступні пароніми:

який розміщений, перебуває на поверхні: *грунт, води, явища*

який має поверхи; неглибокий: *план, проєкт, відповідь, людина*

Усмішка

(приємна, ласкава, привітна, відкрита, ніжна)

пОсмішка

(іронічна, глузлива, уїдлива, скептична)

Правильний

істинний,
правдивий,
беззаперечний

*вибір, шлях,
відповідь,
рішення*

Вірний

Відданий,
незрадливий
(про почуття)

*друг, товариш,
побратим,
коханий*

Правильно вживаємо так:

- ✓ Надано *письмову* інформацію про *поверхневі* ґрунти.
- ✓ Відкрита *усмішка* – *правильне* рішення проблеми.

Лексика за походженням

Мова – то серце народу...

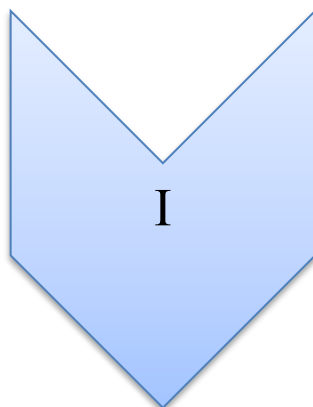
Іван Огієнко

<i>Іншомовне слово</i>	<i>Український відповідник</i>
паблік	спільнота, соцспільнота
паблік-ток	промова, виступ
пазл	складанка, збирачка, заморока
панграма	абеткаОпис
панкейк	млинець
пароль	слово-ключ, таємник, потайслово
постинг	дописування
прайс-лист	ціноспис, цінаркуш, вартоспис
провайдер	постачальник, надавач, провідник
провокатор	підбурювач, підбурник
прогрес	пОступ, розвиток
пролонгація	продовження
профайл	дані, довідка, особова справа
пуш-повідомлення	вИринка
плогінг	піднімальництво, підбиральництво

За матеріалами <https://slovotvir.org.ua/>

П

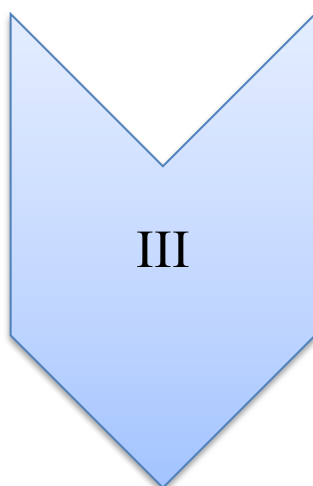
Складні випадки наголошування

- пАлений
- пЕкарський
- пОпід
- прИчп
- прОділ

- павИч
- партЕр
- помІщик
- помОвчати
- промІжок

- палацОвий
- псевдонІм
- принестИ
- привезтИ

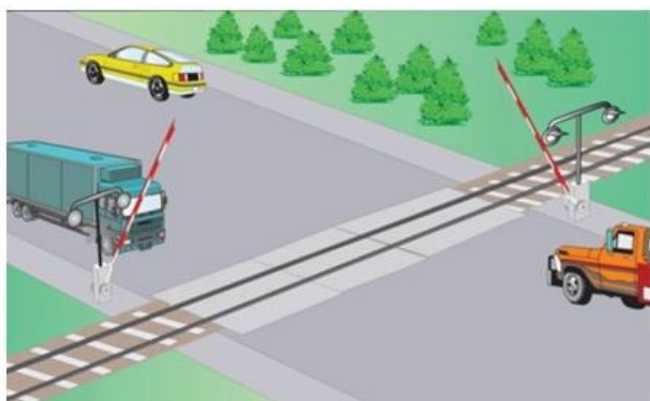
Розрізняємо значення слів (омонімів):

перЕкис водню

перекИс кефір

перЕїзд
(місце, в якому переїздять)

переїзд
(дія, процес;
відрізок між двома
пунктами путі;
час для подолання
цього відрізка)

Правильно вимовляємо так:

- ✓ ПерЕкис водню є в кожній аптеці.
- ✓ Не поставили кефір у холодильник, тому він перекИс.
- ✓ На перЕїзді утворився великий затор.
- ✓ На переїзд витратили 2 години.

Орфографічний режим: Український правопис–2019

Пишемо разом:

палео-, пан-, пара-, полі-, поп-, преміум-,
прес-, промо-, псевдо-

*АЛЕ: пан-Європа, псевдо-Фауст (власні назви),
псевдо-ФОП (аббревіатура)*

Пишемо з дефісом:

піар-	пін-
<ul style="list-style-type: none">• піар-акція• піар-компанія	<ul style="list-style-type: none">• пін-код• РІN-код

Кількісні числівники:

	5	50	500
Н.	п'ять	п'ятдесят	п'ятсот
Р.	п'яти, п'ятьох	п'ятдесяти, п'ятдесятьох	п'ятисот
Д.	п'яти, п'ятьом	п'ятдесяти, п'ятдесятьом	п'ятистам
З.	п'ять / п'ятьох	п'ятдесят / п'ятдесятьох	п'ятсот
О.	п'ятьма, п'ятьома	п'ятдесятьма, п'ятдесятьома	п'ятьмастами, п'ятьомастами
М.	п'яти, п'ятьох	...п'ятдесяти, ...п'ятдесятьох	...п'ятистах

Порядкові числівники:

- П'ятий, п'ятдесятий,
- п'ятисотий, п'ятитисячний,
- п'ятимільйонний, п'ятимільярдний...

Лексичні складнощі

Підступні пароніми:

Печиво

(кондитерський виріб)

Печеня

(запечене, тушковане м'ясо)

Печення, печіння

(випікання)

Правильно вживаємо так:

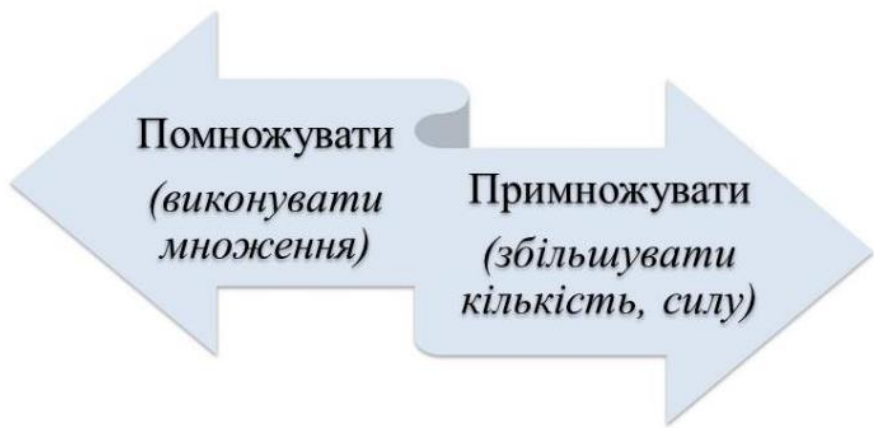
- ✓ У диктанті багато *виправлень*.
- ✓ Після гугл-перекладача робота потребує *правлень*.
- ✓ Ретельно стежу за *печенням*: *печеня* майже готова.

який привертає увагу,
 помітний, привабливий,
 навмисно підкреслений
 (людина, зовнішність,
 видання, дружба, любов)

який указує на щось,
 відкритий, є взірцем
 (школа, урок, майстерня)

Український словотвір

правдошукачі

поборник / поборниця

поціновувач / поціновувачка

переборщити

послуговуватися

призвичаїтися

першовересневий

передноворіччя

п'ятсотп'ятдесятип'ятиріччя

Перепел;

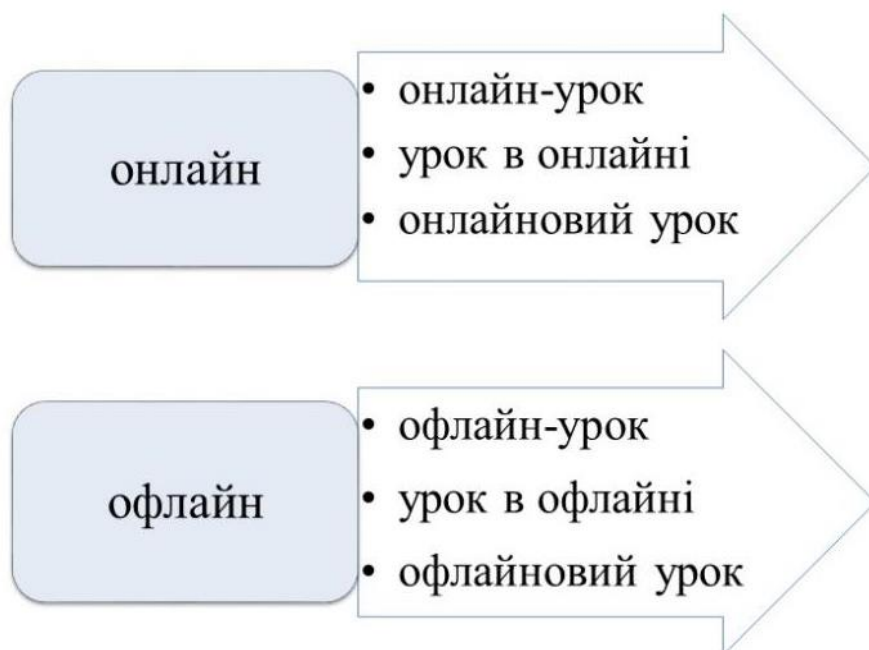
перепілка, перепілочка, перепелиця,
перепеличка, перепілонька;

перепеля, перепеленя, перепеленятко

О

Орфографічний режим: Український правопис–2019

Пишемо з дефісом:

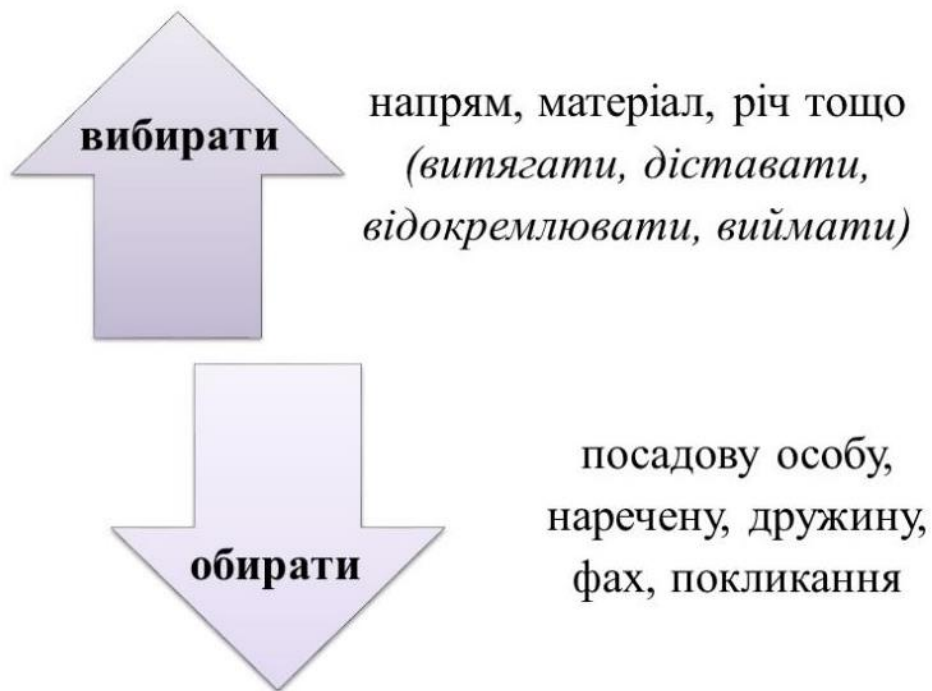
Написання прислівників

(великою буквою позначено наголошений склад):

- об**А**біч (по обидва боки);
- об**І**руч (обома руками, по обидва боки, узявшись за руки, разом);
- Об**і**ч (поруч, поряд);
- об**о**п**і**льно (однаково з обох боків, взаємно);
- Ос**т**оронь (окремо, збоку, відособлено);
- о**ш**Атно (гарно, святково, прикрашено).

Лексичні складнощі

Підступні пароніми:

Правильно вживаємо так:

- ✓ *Виберіть* правильну відповідь серед запропонованих.
- ✓ *Обираючи* фах, враховуйте свої нахили й здібності.
- ✓ Українські народні думи *уславлюють* козаків.

Ожеледь
(кристали льоду, снігу)

Ожеледиця
(шар льоду на поверхні
землі)

Синонімічне багатство

обґрунтований

аргументований

умотивований

небезпідставний

узасаднений

доведений

переконливий

ЛІТЕРАТУРА

1. Головащук С. І., Словник-довідник з українського літературного слововживання. – Київ: Наукова думка, 2010. – 432 с.
2. Городенська К. Г. Українське слово у вимірі сьогодення. – К. : КММ, 2014. – 208 с.
3. Практичний словник синонімів української мови / Уклад. С. Й. Караванський. – К. : Українська книга, 2000. – 480 с.
4. Орфоепічний словник: Близько 40 000 слів / Уклад. М. І. Погрібний. – Київ: Рад. школа, 1984. – 630 с.
5. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради. – К., 1999. – 239 с.
6. Словник паронімів української мови / Уклад. Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська. – Київ : Радянська школа, 1986. – 221 с.
7. Словник української мови: в 11 т. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
8. Словотвір. Майданчик для перекладів запозичених слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slovotvir.org.ua/>
9. Український правопис. – К. : Наукова думка, 2019. – 391 с.

*Приєднуйтеся до нашої фейсбук-спільноти
«Говоримо українською!»*

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії й методики мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти

Анастасія Кузнецова

АБЕТКА

СУЧАСНОГО ОСВІТЯНИНА

Навчальний посібник

Комп'ютерний набір, технічна верстка: А. М. Кузнецова

Папір офсетний.
Друк на різнографі
Формат 60x84/16
Умовно-друкованих арк. – 3,2
Обліково-видавничих арк. – 3
Гарнітура шкільна

Тираж 100
Замовлення № 4

Адреса редакції:
вул. Адміральська, 4-а,
м. Миколаїв, 54001
Тел./факс 37 85 89

<http://www.moippo.mk.ua>
e-mail: moippo@moippo.mk.ua